

VILKA KONSEKVENSER GER NY DETALJPLAN PÅ SJÖBO ARV

Inledning

Utredningens syfte

Syftet med utredningen har varit att undersöka vilka konsekvenser detaljpaneläggning för bostäder och skola på Sjöbo Väst kan ha på Sjöbo avloppsreningsverks framtida miljötillståndsprövningar. Sjöbo kommun har efterfrågat ett PM som besvarar följande frågeställningar:

1. En redogörelse av vilka befintliga lagkrav som ska tas hänsyn till vid en tillståndsprocess för avloppsreningsverket. Eventuella kommande krav på avloppsreningsverket kommenteras översiktligt.
2. En analys av hur tillståndsprocessen kan komma att påverkas av om skyddsavstånd från bostäder/skola till avloppsreningsverket innehålls eller ej. Detta avser både avloppsreningsverkets huvudanläggning och infiltrationsdammarna. Ta med både Länsstyrelsens/domstolens troliga bedömning och hur en framtida samrådsprocess i tillståndsärende påverkas med antalet sakägare etc. och bedömning utifrån detta.
3. Det är idag mycket vegetation mellan avloppsreningsverket och de planerade detaljplanerna. Växtlighet har inte ett permanent tillstånd (även om det finns med i detaljplan) men skulle växtlighet ändå kunna påverka vilka skyddsavstånd till bebyggelse som krävs för avloppsanläggning, både från avloppsreningsverkets område och infiltrationsdammarnas närhet?

Metod

I detta PM redogörs för befintliga lagkrav och riktlinjer som ska tas hänsyn till vid en tillståndsprocess för Sjöbo avloppsreningsverk. En undersökning har också utförts genom att studera bedömningen i andra, jämförbara, prövningsärenden i Skåne. Mot bakgrund av frågeställningarna ovan har fokus i undersökningen legat på ärenden avseende avloppsreningsverk placerade nära bostadsbebyggelse. Syftet har också varit att utreda vilka eventuella skyddsåtgärder som aktualiserats i jämförbara fall, samt om krav på vegetation i en detaljplan kan ge någon påverkan på skyddsavståndet.

Bakgrund

Sjöbo kommun driver ett avloppsreningsverk med en maximal genomsnittlig veckobelastning om 17 000 pe på fastigheterna Sandbäck 4:4, Sandbäck 4:9, Omma 1:17 och Omma 2:22 i Sjöbo kommun.

Avloppsvattnet inkommer till reningsverket via en provtagningsstation, vattnet rinner med självfall. Externt slam från enskilda avlopp tillförs inkommande ledning via tankbil, även recirkulerat slam från avloppsreningsverket tillförs inkommande ledning. Sedan grovrensas avloppsvattnet genom galler och renstvätt.

Därefter leds vattnet till ett sandfång där järnklorid tillsätts. Efter det leds vattnet till tre försedimentationsbassänger där flytslam och sjunkslam avlägsnas. Efter den mekaniska reningen pumpas vattnet till två biobäddar, där mikroorganismer bryter ner organiska ämnen i avloppsvattnet. Efter den biologiska reningen avlägsnas slam i sedimentationsbassängerna. Slutligen leds vattnet till den kemiska reningsprocessen där järnklorid tillsätts, flocket avskiljs en bassäng och vattnet leds sedan till ytterligare två sedimentationsbassänger.

Cirka 200 meter väster om anläggningen finns infiltrationsdammar där renat avloppsvatten infiltreras i marken. Infiltrationsanläggningen är lokaliserad på den aktuella platsen på grund av naturliga, gynnsamma förutsättningarna för infiltration. Anläggningen är inhägnad med ett högt stängsel och allmänheten har inte tillträde dit.

Slammet från det kemiska reningssteget återförs till det inkommande vattnet och går in i reningsprocessen igen. Även bioslammet som produceras i mellansedimenteringen återförs till processen. Slam tas ut från försedimentationsbassängerna, sedan förtjockas slammet innan det pumpas till röt-kammaren för rötning. Det rötade slammet avvattnas och lagras på en slamplatta innan det transporteras bort från anläggningen.

I den årliga miljörapporten anges att störande lukt kan förekomma när externslam från enskilda avloppsanläggningar och kommunens andra avloppsreningsverk töms på Sjöbo avloppsreningsverk. Slamtömning sker flera gånger dagligen.

Sjöbo kommun arbetar med en ny detaljplan för området, Sjöbo Väst. Syftet med den nya detaljplanen är att möjliggöra en större variation av boendeformer, planera för en skola med tillhörande idrottshall, förskola, förbättra trafikstrukturen och ge bättre förutsättningar för ekosystemtjänster. Den föreslagna detaljplanen vid Sjöbo avloppsreningsverk medför att bostäder kommer att anläggas inom ca 50 meter från närmaste infiltrationsanläggning. Idag påträffas bostäder inom ca 130 meter från närmaste infiltrationsanläggning och ca 300 meter från avloppsreningsverket. Det planeras inte för några bostäder närmare avloppsreningsverket. Dock kommer kvartersmark för skola och förskola att anläggas ca 150–200 m avstånd från avloppsreningsverket.

I samband med framtagande av den nya detaljplanen har kommunen för avsikt att utreda ett antal frågeställningar kopplade till avloppsreningsverket. WSP har i en rapport daterad den 21 november 2023 utrett frågorna om risker för lukt- och smittspridning kopplat till Sjöbo avloppsreningsverk. Föreliggande PM avser att vara ett komplement till tidigare framtagen utredning.

Befintliga lagkrav som gäller vid en tillståndsprocess för ett ARV

Nedan ges en kortfattad överblick av de regelverk och andra riktlinjer som finns när det gäller avloppsreningsverk i allmänhet, observera att avsnittet ger ett urval av den mest centrala lagstiftningen. Avsnittet innehåller också en kort utblick kring kommande lagstiftning på området.

Allmänna bestämmelser i miljöbalken

- 2 kap. MB (däribland lokaliseringsprincipen, försiktighetsprincipen, bästa möjliga teknik m.fl.)
- 5 kap. MB – miljö kvalitetsnormer för t.ex. vatten och luft
- 6 kap. MB och miljöbedömningsförordningen (2017:966) – samråd och MKB
- 9 kap. MB – miljöfarlig verksamhet (11 kap. – ev. vid provning av utsläppspunkt)
- 26 kap. MB – tillsyn och egenkontroll

Annan lagstiftning

- Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster
- Plan- och bygglag (2010:900), PBL
- Förordning (1998:901) om verksamhetsutövarens egenkontroll

Föreskrifter och allmänna råd

- Naturvårdsverkets föreskrifter om rening och kontroll av utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse med tillhörande vägledning (NFS 2016:6)
- Boverkets föreskrifter om detaljplan (BFS 2020:5)
- Naturvårdsverkets allmänna råd om egenkontroll (NFS 2001:2)
- Naturvårdsverkets föreskrifter om miljörapport (NFS 2016:8)
- Boverkets allmänna råd (1995:5) *Bättre plats för arbete*

Andra källor

- **NVV** Tillsynsvägledning Avloppsreningsverk¹
- **NVV** Vägledning om miljörapportering för avloppsanläggningar m.m.²
- **NVV** Vägledning om vad som är på gång generellt inom avloppsområdet³
- **NVV** Vägledning om industri- och annat verksamhetsbullen⁴
- **Boverkets** vägledning om "tekniska anläggningar", däribland avloppsreningsverk.⁵

Befintligt tillstånd för Sjöbo ARV (2011)

Från befintligt tillstånd för aktuellt ARV kan även nämnas förordningen (2001:554) om miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten.⁶ Därtill kan noteras att den belastning som kommunen har angett medför att Sjöbo avloppsreningsverk omfattas av Naturvårdsverkets föreskrifter (SNFS 19947) om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse avseende kväverening och ska då uppfylla kravet på antingen 70 % procentens reduktion eller ställda haltkrav (s. 22 i tillståndet). Numera finns dessa krav i NFS 2016:6.⁷

Urval av centrala bestämmelser

Plan- och bygglag 2 kap. 2 §

Planläggning och prövningen i ärenden om lov eller förhandsbesked enligt denna lag ska syfta till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning. Bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. och 4 kap. 1–8 §§ miljöbalken ska tillämpas.

¹ <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/avlopp/planera-tillsyn-over-tillstandspliktiga-avloppsreningsverk/>

² <https://www.naturvardsverket.se/globalassets/vagledning/miljorapportering/vagledning-miljorapportering-avloppningsanlaggningar-nat-slam.pdf>

³ <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/avlopp/vagledning-om-utslapp-och-kontroll-av-utslapp-av-avloppsvatten-fran-tatb-byggelse/>

⁴ <https://www.naturvardsverket.se/4ac1f5/globalassets/media/publikationer-pdf/6500/978-91-620-6538-6.pdf>

⁵ <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/anvandning-av-kvartermark/tekniska/>

⁶ <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2001554-om-miljokvalitetsnormer-for-sfs-2001-554/>

⁷ <https://www.naturvardsverket.se/lagar-och-regler/foreskrifter-och-allmanna-rad/2016/nfs-20166/>

MB 2 kap. 1 § bevisbörderegeln

När frågor prövas om tillåtlighet, tillstånd, godkännande och dispens och när sådana villkor prövas som inte avser ersättning samt vid tillsyn enligt denna balk är **alla som bedriver** eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd **skyldiga att visa** att de förpliktelser som följer av detta kapitel iakttas. Detta gäller även den som har bedrivit verksamhet som kan antas ha orsakat skada eller olägenhet för miljön.

MB 2 kap. 3 § försiktighetsprincipen

Verksamhetsutövaren ska vidta **de skyddsåtgärder** och iaktta de försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra eller motverka skada eller **olägenhet** för människors hälsa och miljön.

MB 2 kap. 6 § lokaliseringsprincipen

För en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas **en plats som är lämplig** med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med **minsta intrång och olägenhet** för människors hälsa och miljön.

Vid inrättande av avloppsanläggningen ska man välja den plats där risken för störning blir så liten som möjligt. Tillstånd får heller inte lämnas i strid med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt PBL. Lokaliseringsbedömningen kan påverkas av de krav som ställs enligt andra bestämmelser. Försiktighetsmått som vidtas kan få till följd att intrång och olägenheter minimeras och den valda platsen kan anses vara lämplig. Vid bedömning av tillåtlighet och platsens förutsättningar ska prövningsmyndigheten även titta på tillämpliga skyddsavstånd.⁸

MB 9 kap. 7 § särskild hänsyn

För utsläpp av avloppsvatten finns det även en särskild hänsynsregel i 9 kap. 7 § 1 st. miljöbalken som säger att avloppsvatten ska avledas och renas eller tas omhand på något annat sätt så att inte olägenhet för människors hälsa eller miljön uppkommer. För detta ändamål ska lämpliga avloppsanordningar eller andra inrättningar utföras. Denna regel omfattar allt avloppsvatten och alla slag av avloppsanläggningar. Det finns också specifika regler om miljö kvalitetsnormer för yt- och grundvatten i 5 kap. miljöbalken.

MB 26 kap. 19 § verksamhetsutövarens egenkontroll

Den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön skall fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar.

Kommande lagstiftning - några exempel

EU:s avloppsdirektiv

Detta direktiv har utretts under flera år. Regeringen beskriver det ändrade direktivet på följande sätt. Ändringarna syftar till att öka direktivets förenlighet med de strategier om nollutsläpp, klimat, energi och cirkulär ekonomi som ingår i den gröna given.

---

⁸ <https://www.havochvatten.se/avlopp-och-dricksvatten/sma-avloppsanlaggningar/vagledning-for-provning-och-tillsyn-av-sma-avlopp/in-troduktion-till-vagledning-for-provning-och-tillsyn/avloppsjuridik-i-oversikt.html>

EU-kommissionen föreslår att direktivets tillämpningsområde utökas för att ta höjd för teknikutveckling och erfarenheter av hittillsvarande genomförande. Förslaget innehåller t.ex. nya åtgärder som syftar till att adressera kvarvarande föroreningsbelastningar i form av utsläpp från mindre tätorter, icke fungerande individuella avloppslösningar.⁹

Även organisationen *Svenskt Vatten* har varit delaktiga och lämnat yttranden under processen. Organisationen har varit positivt inställd till att EU-kommissionen tagit fram ett nytt förslag med höga ambitioner för europeiska vatten och vattendrag. Däremot anser de att det finns negativa aspekter där delar av förslaget skulle innebära att svenska avloppsreningsverk skulle kunna påverkas negativt, trots att dessa tillhör några av världens mest effektiva verk. Förslaget skulle också kunna resultera i stora kostnader utan miljönytta för svenska kommuner.¹⁰

I dagsläget är det nya avloppsdirektivet ännu inte beslutat, under februari 2024 väntas EU fatta beslut om direktivet går igenom eller inte. Om direktivet röstas igenom så innebär det i ett senare skede att alla medlemsstater, däribland Sverige, behöver implementera de nya reglerna från direktivet till svensk lagstiftning på området, t.ex. till miljöbalken eller andra närliggande regler på avloppsområdet.

Med tanke på att det nya direktivet inte har röstats igenom än så är det för tillfället svårt att göra säkra bedömningar om hur branschen och svenska reningsverk kommer att påverkas. En aspekt och en risk som det kan vara bra att vara observant på är att följa vilka krav som EU kommer ställa vad gäller hur omfattande reningen ska vara och om befintligt avloppsreningsverk skulle behöva byggas ut. Därmed kan kommunen behöva ta höjd för ett större skyddsavstånd gentemot bostäder som medger utrymme för en eventuell utbyggnad.

Därtill behöver beaktas att nya reningsprocesser innebär nya förutsättningar vilket skulle kunna påverka risken för störningar för människors hälsa och för miljön i omgivningen, såväl positivt som negativt. Hur detta faller ut är svårt att avgöra innan val av process är gjord och innan det uppgraderade avloppsreningsverket är intrimmat med stabil drift.

Ny utredning om hantering av vattenfrågor vid planläggning, SOU 2023:72

Utredningen har ännu inte lett till beslutad lagstiftning men det kan vara bra att följa hur processen går framöver. Nästa steg innebär att regeringen tar fram en proposition med nuvarande utredning som grund och därefter röstar riksdagen om lagändringar ska beslutas eller inte. I aktuell utredning (SOU) har det gjorts en utredning av hur vattenfrågor ska hanteras vid planläggning och byggande. Exempelvis har det undersökts hur kommunerna vid planläggning och prövning enligt plan- och bygglagen ska kunna säkerställa att miljö kvalitetsnormer för vatten följs, att dagvatten hanteras på ett hållbart sätt och att dricksvattenförsörjningen tryggas.¹¹

Skyddsavstånd och tekniska anläggningar i detaljplan

Detaljplan används för att reglera och fastställa en lämplig användning av mark- och vattenområden. Användningen regleras i sin tur med *planbestämmelser*. Alla planbestämmelser ska ha stöd i plan- och bygglagens¹² fjärde kapitel och följa Boverkets föreskrifter om detaljplan (BFS 2020:5).

⁹ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/fakta-pm-om-eu-forslag/ett-reviderat-avloppsdirektiv_ha06fpm21/

¹⁰ <https://www.svensktvatten.se/politik-paverkan/europeiskt-paverkansarbete/avloppsdirektivet/aktuellt-lage/>

¹¹ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/11/sou-202372/>

¹² https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan-och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/

Avloppsreningsverk är en typ av teknisk anläggning och denna typ av anläggningar ger grundläggande funktioner för ett fungerande samhälle och ska därav pekas ut med försiktighet. Det är framför allt anläggningar som kräver stora ytor och där användningen behöver ha företräde framför andra användningar för att få ett fungerande system som kan pekas ut i översiktsplanen.¹³ I detaljplanen ska avvägning göras mellan intressen, både enskilda och allmänna. Fungerande drift för kommunens ARV över tid kan klassas som både ett enskilt och ett allmänt intresse.

Boverket beskriver frågor om skyddsavstånd på följande sätt.¹⁴ I en detaljplan är det inte lämpligt att reglera skyddsavstånd genom måttangivelser i en planbestämmelse. Skyddsavstånd regleras istället **indirekt** genom att planen anpassas till de specifika förhållandena på platsen. I varje enskilt fall måste kommunen göra en bedömning av **hur störningskänslig** den planerade användningen är eller **vilken omgivning** påverkan den har. Denna bedömning måste göras både för de verksamheter som redan finns etablerade och för de verksamheter som planläggningen avser. Bedömningen kan grunda sig på verksamhetens karaktär, områdets topografi och den förhärskande vindriktningen, men också på hur känslig den angränsande användningen är.

Detaljplanen utformas alltså så att den planerade verksamheten möjliggörs genom de planbestämmelser som krävs för att göra platsen lämplig. Det kan handla om lokalisering i förhållande till andra användningar eller om egenskapsbestämmelser för placering av byggnader och anläggningar, tekniska åtgärder eller skyddsåtgärder för att motverka exempelvis störningar till eller från omgivningen.

Ett annat dokument som kan ge vägledning för skyddsavstånd är *Boverkets allmänna råd (1995:5) Bättre plats för arbete*.¹⁵ Observera att publikationen kan innehålla hänvisningar till lagstiftning som har ändrats eller upphävts. Publikationen innehåller dock en kunskapsöversikt (kap. 1–5) och allmänna råd (kap. 6–9). Detta innehåll kan, i den mån uppgifterna fortfarande är aktuella och relevanta, utgöra ett stöd i det enskilda fallet.

Med denna skrift, som behandlar planeringsfrågor för eller i närheten av miljöstörande verksamheter, vill Boverket, Naturvårdsverket, Räddningsverket och Socialstyrelsen presentera en gemensam syn på miljö, hälsa och säkerhet i arbetsplatsplanering. Det övergripande syftet med skriften är att få till stånd en bättre arbetsplatsplanering. Dessa myndigheter vill klargöra hur de olika lagstiftningarna fungerar i förhållande till varandra och hur de bör tillämpas samt ge en samlad syn på behandlingen av olycksrisiker och hälsorisker enligt intentionerna i plan- och bygglagstiftningen.

Frågor om hälsa och säkerhet bör vara slutligt avgjorda i samband med planläggningen. På det sättet kan man undvika ingripanden i efterhand från myndigheternas sida. Avsikten med de allmänna råden är att myndigheterna normalt inte ska behöva ingripa om kommunen har följt de rekommendationer som anges där. Vad gäller avloppsreningsverk så nämns följande riktvärden när det kommer till skyddsavstånd (se sid. 132).

Kapacitet ARV: < 20 000 personekvivalenter → skyddsavstånd till bostäder: 500 m

Kapacitet ARV: < 5 000 personekvivalenter → skyddsavstånd till bostäder: 300 m

Pumpstationer som betjänar > 25 personer → skyddsavstånd till bostäder: 50 m

¹³ <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/op-modell/mark--och-vattenanvandning/teknisk-anlaggning/>

¹⁴ <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/anvandning-av-kvartermark/tekniska/>

¹⁵ <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/1995/battre-plats-for-arbete/>

Problem kopplade till avloppsreningsverksamhet som nämns i de allmänna råden är störande lukt, smittspridning och buller. Olika undersökningar har visat att spridning av bakterier kan ske från avloppsreningsverk. Enligt de allmänna råden anges dock att redan på ett avstånd av 200 meter från avloppsreningsverket är antalet bakterier obetydligt jämfört med normala förhållanden.

Bedömning av skyddsavstånd

Sjöbo kommun har ställt frågan huruvida tillståndsprocessen kan komma att påverkas av om skyddsavstånd från bostäder/skola till avloppsreningsverket innehålls eller ej. En viktig aspekt är då vilka skyddsavstånd som gäller. En annan viktig aspekt är hur ska dessa skyddsavstånd ska mätas upp.

I enlighet med vad som redovisas ovan i detta PM finns det inte något tydligt lagkrav där skyddsavståndet mellan avloppsreningsverk och bostäder anges utan det är en bedömning som behöver göras när ett avloppsreningsverk ska byggas eller när bostäder och liknande planeras i närheten av ett avloppsreningsverk. Lagstiftningen anger vilka faktorer som ska beaktas vid byggnation och planläggning men det anges inte uttryckliga mått på vilket skyddsavstånd som ska krävas. Boverkets publikation "Bättre plats för arbete" är inte bindande vid planläggning och tillståndsprövning eftersom det är ett allmänt råd, men den kan förstås få betydelse som vägledning kring vilka skyddsavstånd som bedöms vara rimliga för de verksamheter som tas upp i denna publikation.

Vid en tillståndsprövning bedöms avstånden till närbelägen bebyggelse och vid behov kan verksamheten behöva vidta skyddsåtgärder för att skydda omgivningen. Frågan om hur ett regelrätt skyddsavstånd ska beräknas har ställts till handläggare på Länsstyrelsen i Skåne. Är det rätt att räkna skyddsavstånd från den miljöfarliga verksamheten till närliggande bostäder från närmaste process-steg eller ska avståndet egentligen räknas från verksamhetsområdets ytterkant? Eller kan det variera beroende på vilken typ av miljöpåverkan/störning det handlar om?

Enligt Länsstyrelsens svar har detta varierat över tid. Under en period räknades skyddsavstånd generellt från verksamhetsområdets ytterkant men det har varierat beroende på typ av verksamhet, utformning av verksamheten, typ av störning, vilken bebyggelse som har varit föremål för skydd samt andra lokala förutsättningar som kan göra att skyddsavståndet kan variera. Det finns enligt Länsstyrelsens handläggare även andra faktorer som kan behöva tas hänsyn till t.ex. vilken yta som avloppsreningsverket har att tillgå för utbyggnadsmöjligheter och hur detta kan påverka eventuella behov av skyddsavstånd.

Notering från planbeskrivning till befintlig detaljplan, Sjöbo kommun (2007)

Miljö- och byggnadsnämnden angav i sitt yttrande "att ett visst skyddsavstånd måste fastställas mellan avloppsinfiltrationsytorna och bostäder. Enligt plankartan är det endast ca 30 meter till närmaste bostadstomt, vilket nämnden ansett vara för lite. Det saknas ett resonemang för hur nära man kan bygga bostäder med avseende på risken för olägenhet i form av lukt, flugor, smittspridning med insekter etc. Formellt sett är det en avloppsanläggning för hela Sjöbo tätort och enligt *Boverkets rekommendation i "Bättre plats för arbete"* bör skyddsavståndet till avloppsanläggningar vara 500 meter" (se sid. 5 i planbeskrivningen).

Sjöbo kommun har senare justerat det tänkta avståndet mellan bostadstomter och infiltrationsytor där ett minsta avstånd ska sättas till 40 meter.

Det kan även nämnas att Länsstyrelsen också lämnade en kommentar på den befintliga detaljplanen. Länsstyrelsen angav att myndigheten förutsatte att infiltrationsanläggningen skulle flyttas ifall det uppstod olägenheter i form av luktstörningar från den (se sid. 2 i planbeskrivningen).

Enligt uppgift från kommunen har någon byggnation i närområdet ännu inte skett närmare än ca 130 meter.

Kan vegetation påverka skyddsavståndet

Det går att lägga bestämmelser om att skyddsplantering ska finnas i en detaljplan. För att säkerställa detta över tid är det bra att det läggs som allmän plats/skydd och det är en fördel om kommunen är beredd att ta hand om ytan. Om det går att motivera kortare skyddsavstånd utifrån ett sådant skydd beror på vad för sorts störning det är och om det finns stöd för det i utförda riskutredningar. WSP har i relevanta planärenden framförallt använt bestämmelser om att vegetation ska finnas när det handlar om ljusstörning.

Frågan om detaljpanelagda krav på vegetation kan påverka skyddsavståndet mellan den avloppsreningsverket och närliggande bostäder och skola har ställts till handläggare på Länsstyrelsen i Skåne. Enligt Länsstyrelsens svar återfinns växlighet runt många avloppsreningsverk främst för att visuellt skydda den miljöfarliga verksamheten. Vegetation kan säkert även minska påverkan av eventuell luktstörning i viss mån. Om detta ska åberopas efterfrågar dock Länsstyrelsen en vetenskaplig studie som visar att växtlighet skulle kunna minska luktpåverkan på omgivningen på något betydande sätt.

När det gäller buller kan man generellt säga att man inte kan använda sig av vegetation som buller-skydd. Enligt nordisk beräkningsmodell för buller från både väg och verksamheter får man inte ta med vegetation i beräkningarna. I verkligheten så får man ju en viss dämpning från vegetation men eftersom dess dämpande förmåga förändras mycket under året (lövverk etc.) så blir det svårt att avgöra hur stor den dämpningen blir. Vilken typ av vegetation det handlar om spelar också en avgörande roll (barrträd, lövträd etc.), vilket försvårar en sådan bedömning ytterligare. En del växter behöver ju dessutom underhållas och klippas ner med jämna mellanrum och då förlorar man ju helt den dämpande förmågan under en period.

Eftersom det finns så många olika variabler som dikterar hur mycket dämpning man får från vegetation så är det svårt att ange detta som en förutsättning om man inte redan innehåller gällande riktvärden. Det är ju klart att det går att ha ett resonemang kring detta i planbeskrivningen och föreskriva vegetation för att förbättra ljudmiljön i området men eftersom det inte går att räkna på det så behöver man kunna bevisa att gällande riktvärden innehålls även utan vegetation, vilket innebär att vegetationen blir ett positivt komplement men inte en förutsättning för tillåtlighet.

Möjlighet att beviljas tillstånd enligt miljöbalken - skyddsavstånd

Potentiella risker för människors hälsa

Sjöbo kommun har i första hand valt att fokusera på problematiken med risk för lukt och smittspridning i avloppsreningsverkets direkta närhet. Dessa frågeställningar har utretts i ett separat PM från WSP daterat den 21 november 2023. Enligt den årliga miljörapporten har inga kända luktklagomål erhållits. Den utförda luktutredningen påvisar dock en viss risk för lukt i anslutning till planerade idrottsplaner.

För att eventuellt minska risken för smittspridning vid Sjöbo avloppsreningsverk har det föreslagits att främst biobäddarna och övriga öppna vattenytor med omrörning eller turbulens, så som försedimenteringens inloppskanal, luftade volymer och inloppspumpstationen, kan byggas in. De sistnämnda ingår även i åtgärdsförslag som kan minska luktstörningen på detaljplanen. Infiltrationsbäddarna bedöms kunna behållas som öppna ytor då kontaktsmitta ej är aktuellt genom inhägnad av området samt att risken för aerosolbildning är låg i kombination med att vattnet i stor grad är behandlat genom de tidigare processtegen.

En annan förekommande problematik vid avloppsreningsverk är risken för bullerstörningar. Miljötilstånd för avloppsreningsverk är i stort sett alltid förenade med villkor som reglerar bullernivåerna. Enligt den årliga miljörapporten har inga kända klagomål på buller erhållits. De bostäder som kommer att ligga närmast verksamheten är de som planeras ligga ca 50 m från infiltrationsdammarna. Detta process-steg bedöms inte generera buller vid normal drift men i samband med rengöring av anläggningen under sommarhalvåret kan visst buller uppstå. Kommunen har en skyldighet att utreda om förändrad verksamhet och/eller kortare skyddsavstånd i allmänhet från avloppsreningsverket till närliggande bostäder och skolverksamhet skulle förändra hur ljudnivåerna uppfattas i området.

En fråga som inte har tagits upp närmare i denna undersökning men som också kan behöva beaktas av kommunen är potentiella explosionsrisker om det skulle förekomma en brand vid avloppsreningsverket (t.ex. vid röt-kammare), och om det kan ha en inverkan på skyddsavståndet till närliggande bostäder m.m.

Fördjupning – utfall i aktuella tillståndsbeslut

För att kunna besvara frågan om Länsstyrelsens troliga bedömning av hur en tillståndsprocess kan komma att påverkas av om skyddsavstånd från bostäder/skola till avloppsreningsverket innehålls eller ej, har en undersökning utförts som baseras på utvalda beslut från Länsstyrelsen i Skåne under perioden 2016–2023. Sökningar i Länsstyrelsens diarium genererade ett flertal intressanta ärenden avseende avloppsreningsverk under den aktuella perioden. Utav dessa valdes de ärenden ut som avsåg tillstånd till miljöfarlig verksamhet och tillstånd till utökad verksamhet och/eller utbyggnad av verksamheten. Detta resulterade i elva ärenden där tillståndsbesluten begärdes ut från Länsstyrelsen/Miljöprövningsdelegationen (MPD). Inom ramen för den här undersökningen har inte domar från Mark- och miljödomstolen ingått eftersom avloppsreningsverk företrädesvis prövas av Länsstyrelsen/MPD.

Samtliga aktuella ärenden har sammanställts i bilaga 1. I bilagan redogörs bl.a. för vilka avloppsreningsverk som har undersökts och vilket avstånd som verket har haft till närmsta bebyggelse. Vidare redogörs för exempel på skydds- och försiktighetsåtgärder som har aktualiserats i ärendena.

När det gäller närhet till bostadsbebyggelse är 100 meters avstånd det minsta avstånd för vilket tillstånd getts för utbyggnad och utökning av avloppsreningsverk (se ARV i Sölvesborg och Borgeby). I flera fall har tillstånd getts för ett avstånd mellan 150 och 200 meter (se ARV i Kivik respektive Torekov 150 meter, samt Ängelholm respektive Ekeby 200 meter). Vid Nogersunds avloppsreningsverk ligger närmsta bostäder ca 300 meter bort. Värt att notera är att tillstånd beviljades i alla undersökta beslut, dock inte beslutet rörande Nyvångs verk (där var skyddsavståndet 350 m) dock var avslagsgrunden inte kopplad till skyddsavståndet utan rörde risk för negativ påverkan på recipienten. Sammanfattningsvis har MPD inte i något av de analyserade fallen närmare behandlat avståndet till bostäder i sitt beslut.

Eftersom Öresundsverket angavs som ett intressant referensverk i PM från WSP daterat den 21 november 2023 har även detta beslut eftersökts för att det ska kunna ingå i undersökningen. Dock verkar det inte som att det har utförts någon omprovning i närtid av detta verk, varför det inte har gått att undersöka dessa förutsättningar närmare inom ramen för denna studie.

De flesta beslut innehåller ett villkor som säger att i de fall obehaglig lukt eller andra besvär uppstår i omgivningen till följd av verksamheten, ska verksamhetsutövaren vidta erforderliga åtgärder så att olägenheterna upphör. I flera av fallen har verksamheten också vidtagit specifika åtgärder för att minska dess störningar. Exempelvis har Kiviks avloppsreningsverk, vilket är ett av de verk som ligger närmast bostadsbebyggelse, byggts in för att minska risken för störande lukt vilket framgår av uppgifter i ärendet.

För avloppsreningsverket i Kivik (i beslut 2019) anges även att det nya poleringssteget kommer att vara inbyggt likt övriga delar av reningsverket, undantaget membranfiltret, vilket förhindrar luktproblem och smittspridning.

Alla beviljade ärenden som har granskats innehåller villkor för buller. Skyddsåtgärder som av verksamhetsutövarna uppges genomföras eller som har genomförts för att minska risken för buller inkluderar t.ex. utbyte av maskinpark (Kivik) och omläggning av infartsväg längre från bostadsbebyggelse för att minska olägenheter (Borgeby). Att notera är att det i de flesta ärenden inte har framförts några klagomål från närboende mot t.ex. bullerstörningar från verksamheten. Vid sidan om villkor för buller har MPD ibland angett krav på utredning av bullerstörningar, i beslutet för Torekovs avloppsreningsverk anges exempelvis följande (se sid. 3).

”De angivna värdena ska kontrolleras genom mätning vid bullerkällorna (närfältsmätning) och beräkningar eller genom mätning vid berörda bostäder (immissionsmätning). Ekvivalentvärden ska beräknas för faktisk drifttid under de tidsperioder som anges ovan, dock minst en timme. Kontroll ska ske så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer. Kontroll ska också ske om tillsynsmyndigheten begär det.”

Därtill kan nämnas att i en majoritet av de undersökta fallen så ligger avloppsreningsverket utanför detaljplanelagt område. I beslutet för Torekov nämns att översiktsplanen är området för avloppsreningsverket markerat som befintlig verksamhet och med en skyddszon om 200 meter runt reningsverket inom vilken ny bebyggelse inte bedöms lämplig. I den fördjupade översiktsplanen anges därtill att det inte ska tillföras ny bebyggelse inom ett avstånd om 330 meter kring avloppsreningsverket.

Undersökningen innefattar inga avloppsreningsverk med skyddsavstånd som understiger 100 meter och kan därför inte visa hur ärenden hanterats i det fall bebyggelse har anlagts närmare än 100 meter av ett avloppsreningsverk. Ansökan om fortsatt och utökad verksamhet av befintliga avloppsreningsverk i Skåne har alltså inte i något av de undersökta fallen under den aktuella perioden avslagits på grund av verkens lokalisering i förhållande till närliggande bostäder, dock har avståndet till befintlig bostadsbebyggelse varit som minst 100 meter i de granskade fallen.

En annan frågeställning som kommunen har lyft gäller frågan om hur antalet sakägare kan påverka en kommande tillståndsprövning för avloppsreningsverket. Det kan konstateras att ett kortare skyddsavstånd till omgivande bostadsbebyggelse ofta medför att fler personer ska räknas som särskilt berörda vilket innebär att de får möjlighet att lämna yttrande och synpunkter på avloppsreningsverkets utformning i samband med en tillståndsprövning, vilket i sin tur kan påverka både tidsåtgången och kostnaden för prövningen samt i ett senare skede leda till kostnader för åtgärder på avloppsreningsverket. I enlighet med bilaga 1 har det dock inte kunnat utläsas ur de aktuella besluten hur många sakägare som har ingått i respektive prövning. Inte heller hur många av dessa som har yttrat sig och/eller ställt krav.

Att besvara denna fråga på detta sätt kräver därmed en fördjupad utredning av varje enskild tillståndsansökan. Det kan också nämnas att det inom ramen för detta PM inte har funnits utrymme att göra en kostnadsbedömning för eventuella skyddsåtgärder eller ombyggnationer.

Sammanfattning och slutsatser

Denna utredning har sammanfattningsvis fokuserat på skyddsavstånd i tillståndsprocesser för avloppsreningsverk och närliggande bebyggelse. I utredningen har lagstiftning, beviljade tillståndsbeslut och andra vägledande dokument varit utgångspunkten. Det kan konstateras att det inte finns något tydligt lagkrav där skyddsavståndet mellan avloppsreningsverk och bostäder anges - utan det är en bedömning som görs när ett avloppsreningsverk ska anläggas eller omprövas, eller när nya bostäder och liknande planeras anläggas i närheten av ett avloppsreningsverk. Lagstiftningen anger vilka faktorer som ska beaktas vid byggnation och planläggning men anger inte uttryckliga mått på vilka skyddsavstånd som krävs runt ett avloppsreningsverk. Något som däremot kan beaktas vid planläggningen är att fungerande drift för kommunens avloppsreningsverk kan sägas vara av både enskilt och allmänt intresse, till skillnad från bostäder som endast är av enskilt intresse.

Boverkets publikation "Bättre plats för arbete" kan användas som en riktlinje för vilka skyddsavstånd som kan användas beroende på verkets kapacitet. Det bör dock noteras att denna riktlinje sällan följs utan i de flesta fall som granskats i bilaga 1 har avloppsreningsverken betydligt kortare skyddsavstånd till närliggande bostadsbebyggelse.

Generellt går det inte att använda sig av vegetation som skydd mot störningar om det inte tydligt kan visas att det ger ett stabilt skydd över tid. När det gäller buller är det möjligt att ha ett resonemang kring vegetation i planbeskrivningen med syfte att förbättra ljudmiljön i området, men eftersom det inte går att räkna på det så behöver man kunna bevisa att gällande riktvärden innehålls även utan vegetation, vilket innebär att vegetationen blir ett positivt komplement i planeringen men inte något som kan anges som konkret skyddsåtgärd.

Utifrån de analyserade tillståndsärendena bedömer WSP sammantaget att det bör finnas tämligen goda förutsättningar för att planera för ny bebyggelse närmare avloppsreningsverket och infiltrationsdamarna än vad som tidigare har medgivits, utan att avloppsreningsverkets möjligheter för att erhålla nytt tillstånd äventyras. Närhet till bostadsbebyggelse kan dock kräva omfattande försiktighetsåtgärder och kostsamma ombyggnationer för att minimera risken för olägenheter för närboende. Exempel på försiktighetsåtgärder som framkommit i studien är omläggning av infartsvägar, inbyggnation av verken, att slamhanteringen sköts på ett avgränsat sätt och att ny maskinpark införskaffas. I separat PM från WSP daterat den 21 november 2023, om risker kopplade till lukt och smittspridning, anges ett antal sådana försiktighetsåtgärder som skulle kunna vara aktuella att behöva vidta för Sjöbo avloppsreningsverk i samband med framtida planerade förändringar i närområdet.

Det innebär således en ekonomisk risk för VA-enheten att detaljplanera bostäder nära en avloppsanläggning då det medför att kommunen, i egenskap av verksamhetsutövare, blir skyldig att vidta försiktighetsåtgärder om behov uppstår, även om avloppsreningsverket fanns på platsen först. VA-enheten har i detta sammanhang påtalat att Sjöbo avloppsreningsverk inte är ett kompakt avloppsreningsverk, utan ett verk som är utspritt över en stor yta, vilket försvårar och fördyrar en inbyggnad av olika processdelar. Vidare har de påtalat att den aktuella infiltrationsanläggningen inte är flyttbar eftersom den är lokaliserad på en plats med gynnsamma förutsättningar för infiltration, som är svår att ersätta.

Riskerna kopplade till verksamhetens art är alltså en faktor som måste hanteras, men även andra risker och kostnader behöver vägas in, det kan t.ex. gälla utredningar av lämpliga skyddsåtgärder eller samrådsförfaranden med potentiellt många särskilt berörda närboende.

En aspekt som kommunen fortsättningsvis behöver ta hänsyn till är att verksamhetsutövare alltid har ett långtgående ansvar enligt miljöbalken för att kontrollera sin verksamhet samt vidta och bekosta nödvändiga åtgärder för att minska risken att verksamheten leder till olägenheter för människors hälsa eller miljö. En avvägning ska dock alltid göras med avseende på vilka åtgärder som är miljömässigt motiverade, samtidigt som de är tekniskt möjliga att genomföra till en rimlig kostnad.

Avslutningsvis kan noteras att även om denna genomgång av gällande lagstiftning och tillståndsbeslut från jämförbara verksamheter tyder på att bebyggelse närmare Sjöbo avloppsreningsverk skulle kunna tillåtas utan att ett framtida miljötillstånd skulle äventyras, vill WSP understryka att en specifik bedömning alltid görs i varje enskilt fall. Det kan också nämnas att ett skyddsavstånd på 50 meter inte har funnits för något av de jämförbara verken som har undersökts. Det är därför inte möjligt att på förhand dra några säkra slutsatser om utgången av kommande framtida tillståndsprocesser.

Härtill hör:

Bilaga 1. Sammanställning av relevanta tillståndsärenden.